

PAASMORGEN

In tijden van verwarring of onzekerheid betrap ik me er wel eens op dat ik in gedachte aan mijn vader, die in 1992 overleed, probeer uit te leggen hoe de wereld nu werkt en hoe we leven. Wat het internet is, hoe je daar uren door in beslag kunt worden genomen en wat je kunt doen met een smartphone en hoe het komt dat we inmiddels geen moment meer rustig kunnen wachten op een station, of in een wachtkamer, zonder daarop te kijken. Hoe het komt dat er bij gemiddelde huishoudens dagelijks 1 of 2 pakketjes worden afgeleverd door jongens of meisjes op brommers, fietsen of in busjes. En wat er dan zoal in zit. Hoe je in contact blijft met je vrienden, ook al heb je ze al maanden niet gezien. Hoe we nu vergaderen en waarom we soms juist wel de straat op gaan, ondanks een pandemie, voor dingen die toen al passé of aan de beterende hand leken te zijn, zoals racisme of milieuvervuiling. Waarom we al een jaar niet naar de kerk mogen, maar nu weer wel naar de kapper (wat ik zoals u ziet nog steeds niet heb gedaan). Dan ontstaat er een lang verhaal waar ik niet goed uit kom wanneer ik probeer de uitslag van de verkiezingen en de bizarre nasleep ervan te duiden. Het confronteert me met hoe weinig ik zelf eigenlijk begrijp van waarom we leven zoals we doen. Maar het helpt me ook te zien dat de werkelijkheid eigenlijk een heel gek iets is, dat wat we normaal vinden dat eigenlijk helemaal niet is en dat er ruimte is om het anders te zien en van iets anders te dromen.

De evangeliën zijn opgeschreven lang nadat het allemaal plaatsvond. Ze proberen chocola te maken van wat er voor vreemde, onsamenhangende, confronterende en wonderbaarlijke dingen gezegd worden over die ene man van Nazareth. Maar een rode draad doorheen de verhalen, is dat Jezus ook in zijn eigen context voortdurend niet wordt begrepen. Het begint al bij degenen die vlak bij hem opgroeien, zijn broers, waarschijnlijk zussen al worden die nergens genoemd, uit de verhalen blijkt dat ze hem niet volgen, misschien zien ze hem als een vogel die uit het nest is gevallen, een buitenbeentje. Maar zelfs met degenen die hij uitkiest, met wie hij ogenschijnlijk veel tijd doorbrengt, die hij onderwijst, de leerlingen en de vrouwen die hij onderweg ontmoet wil het niet echt vlotten. Ze schrikken van zijn woorden, vragen steeds om meer uitleg, durven hem niet na te zeggen. Er lijkt steeds een soort raadselachtigheid rond hem te hangen, exotisch, alsof hij van een andere planeet komt.

De verhalen zijn geschreven met dramatische ironie, zodat wij als lezers achteraf meer begrijpen, meer weten, dan de personages in het verhaal. En wanneer je, zoals ik, van jongs af aan regelmatig naar de kerk gaat en opgroeit met kinderbijbels en kindvriendelijke pastores die je precies uitleggen wat Jezus' woorden en handelingen betekenen, kun je geneigd zijn voorbij te gaan aan de vreemdheid van die verhalen. Maar is dat niet gezichtsbedrog?. Het zijn vreemde, vaak zelfs absurde verhalen. Zeker vandaag, nu we voor de tweede keer vanuit thuis met vrouwen mee kijken in het open graf. Wat betekent het, toen begrepen ze het niet, wij eigenlijk evenmin. De twee figuren die we vervolgens aantreffen onderweg, zijn door de vrouwen uit hun midden in verwarring gebracht.

Hun reactie op die verwarring is wandelen. Weg van Jeruzalem, het religieuze centrum. Weg van Jezus. Na alles wat er is gebeurd, alle chaos, alle geweld, de verslagenheid, de verwarring, heeft hij voor hen misschien afgedaan. Ze hadden wellicht anders verwacht, of gehoopt. In ieder geval zijn ze op weg, naar een dorpje Emmaüs. Zonder duidelijke reden. Ik moet denken aan ons nu. We komen ook niet samen in dit centrum van de religie, waar we tot een jaar geleden ons spiritueel thuis vonden.

Nu ontmoeten we elkaar online, schrijvend als nieuw gematchte penvrienden, of wandelend, zoals Kleopas en de andere leerling wiens naam openblijft, misschien mogen we daar onze eigen naam invullen. We wandelen of dromen weg van hier, de stad uit, zomaar naar hier of daar. Wachtend op iets nieuws misschien. Om in beweging te blijven. Om alle dingen die gebeurd zijn een plaats te geven. Onderweg komt er een voetganger langs die hen inhaalt. Ze herkennen hem niet. Ze vertellen hem over alles wat hen is voorgevallen, beklagen zich over hun verwarring en verdriet. Ze zien in hem een vreemdeling, de enige – stellen ze met verbazing vast – die niet weet wat er in Jeruzalem is voorgevallen. Een toerist, of een reiziger of een buitenlander, een nitwit wat betreft de wereld die zij kennen. En dan op het scharniermoment van het verhaal wordt de vreemdeling Jezus, of Jezus wordt de vreemdeling.

In een kwetsbaar en bijzonder interview, in Volzin, spreekt onderzoekster en universitair docent theologie aan de VU Mariecke van den Berg, over iets wat ze niet goed durft te zeggen. Mijn oren spitsen zich bij zo'n uitspraak, want

dan is het meestal waar. Ze voelt zich Jezusmoe, vertelt ze. Ten eerste vanwege het constant terugkerende adagium dat het verhaal van Jezus als redder en verlosser overeind moet blijven staan. Nu kom ik zelf uit een wat vrijzinnigere traditie dan zij, toch herken ik er wel iets van. Is het beeld van Jezus als redder, als bevrijder hoe mooi ook bedoeld niet te vaak herhaald en te veel misbruikt bovendien. Het ene verhaal overschaduwde te veel, ervaart Mariecke. In plaats van dat ene grote verhaal stelt zij voor vele kleine verhalen te horen. Te zoeken in de bijbel ook juist naar de kleine, vreemde, onderbelichte verhalen.

Het sprak me aan, ook omdat dat laatste onvermoed, onbedoeld eigenlijk, gebeurde in de afgelopen 40-dagentijd. Onder de luifel, een dagelijkse zoombijeenkomst waarin we de bijbel doorgingen in 40 verhalen, wat er vaak wat meer werden, en andere dan we hadden voorgenomen. We lazen en verbaasden ons over vreemde en niet eerder opgemerkte personages en wendingen. Over hoe het grote verhaal van God met mensen, hoe bekend ook, je kan verrassen, steeds opnieuw begint, verder gaat, in vreemde handen komt; hangt Israëls toekomst af van een zwanger gemaakte slavin, of twee wedijverende zusters om wie de meeste kinderen krijgt van dezelfde man. De ene na de andere vreemde snuiter, bange bijgelovige machtswellusteling wordt op de troon gehesen en weer vervangen, dan hangt alles weer af van een onrechtmatig kind, een handjevol bandieten die drinken als een hond, komt redding van een linkshandige waardeloze soldaat, een koningin die weigert op te dagen en zo de macht van alle mannen in het land doet wankelen, een rondreizende boekrol die aambeien veroorzaakt. Soms zijn het succesverhalen, soms met een twist, maar vaak ook niet, eindigt het in verwarring, of helemaal niet en blijf je met vragen achter. Maar steeds lijkt het verhaal te zeggen: kijk eens naar die vreemde. En ook: je bent zelf een vreemdeling, vroeg of laat, of eigenlijk ook nu.

Zo kijken naar Jezus, als een vreemde, in de marge, waar je hem niet verwacht, kan sprankelend voelen, vol mogelijkheden, bevrijdend, maar ook als een verlies. Het vertrouwde, bekende los te laten, rouw om wat verloren is met het lege graf. 'Jezus heeft ons gered, nu moeten wij hem redden, zegt Mariecke van den Berg. Bevrijden van alles wat we op hem hebben geplakt, van alle ballast die op hem is projecteerd.'

De afgelopen maanden mocht ik meedoen in een groep met vertegenwoordigers van kerken en religieuze organisaties om onze stemmen te bundelen voor het klimaatalarm. Er werd wekenlang druk gezoomd, gemaald, opiniestukken geschreven, geredigeerd, gebeld met religieuze leiders, gebedeld om steun en handtekeningen, tot we tegen de eindstreep ons afvroegen of het misschien ook een idee zou zijn om eens met elkaar uit te wisselen over onze inspiratiebronnen. Zo ontstond het idee voor een interreligieuze viering. In die viering, via zoom, ieder vanuit zijn studeerkamer, of vanaf de bank, deelden we verhalen over liefde, over hoop, maar ook wanhoop, er werden gedichten voorgelezen, fragmenten uit boeken van religieuze tradities. Er waren plotseling tranen, terwijl we al die weken nooit zo met emotie hadden gesproken over onze betrokkenheid bij het klimaat. Verschillende mensen vertelden over de ervaring dat het eigenlijk al te laat is, geen zin meer heeft. Over de rouw om alles wat al verloren is. Diersoorten die nooit meer terugkomen, grondstoffen die voorgoed uit de aarde weg zijn gehaald, de oceanen die nog meters zullen stijgen, zelfs wanneer wij als mensheid nu zouden uitsterven, of in een klap zouden stoppen met CO₂ uitstoten. En over de mensen die nu al niet meer kunnen leven in hun thuisgebied en op de vlucht slaan vanwege droogte, mislukte oogsten.

'Hoe houd je hoop?' Kwam steeds terug. Ondanks alles in beweging blijven, de natuur in gaan, de frisse lucht inademen, het goede zien, als klein mens opstaan, steeds opnieuw tegen de onverschilligheid. Het was een bijeenkomst die hoop en troost gaf, zonder angstig terug te grijpen op het bekende, het vertrouwde beeld van alles komt goed. Het verhaal gaat door, in de vreemdeling, de onrechtmatige, buiten de gebaande paden. Het is niet de vraag of we het geloven, of we het Jezus noemen, of maar of we het zien en niet als nutteloos buiten het grote verhaal plaatsen.

Het doet me denken aan een gedicht van Ida Gerhardt

Godlof dat onkruid niet vergaat.
Het nestelt zich in spleet en steen,
breekt door beton en asfalt heen,
bevolkt de voegen van de straat.
Achter de stoomwals valt weer zaad:
de bereklauw grijpt om zich heen.
En waar een bom zijn trechter slaat
is straks de distel algemeen.
Als hebzucht alles heeft geslecht
straalt het klein hoefblad op de vaalt
en wordt door brandnetels vertaald:
'gij die miljoenen hebt ontrecht:
zij komen – uw berekening faalt.'
Het onkruid wint het laatst gevecht.

De vreemde, misschien soms ongewenste, de kleine mensen, verhalen, het onkruid van het leven, van deze wereld, zal het winnen uiteindelijk. Dat is de belofte van Pasen.
Zo moge het zijn

Eva Martens

We lazen: Lucas 24:13-36

Eva Martens is bereikbaar via Evamartens@dominicusamsterdam.nl

Beeld: Emmausgangers © Janet Brooks Gerloff c/o Pictoright Amsterdam 2021